

Kildebankemne

HEKSE

FLEKSIBELT LÆREMIDDEL TIL 5.-6. KLASSETRIN

Dets historiske fokus er på Hekseforfølgelserne i renæssancen

Om emnet Hekse

Når man arbejder med emner som hekse, er det væsentligt, at støtte eleverne i at opnå et perspektiv på fortiden, så de bestræber sig på at forstå tiden på dens egne præmisser. De må forstå, at heksetroen ikke var et udtryk for dumhed og forvildede fantasier. At tro på hekse var en måde at forholde sig til og forsøge dels at finde årsager til hændelser, der ikke umiddelbart var forklaringer på, og dels at forsøge at afværge og beskytte sig mod ulykker og uheld der ramte folk.

Meget var dengang usikkert og afhængigt af naturen, vind og vejr. Sygdomme hærgede blandt mennesker og husdyr og kunne hurtigt true folks eksistens og føre til mangel på helt basale ting og sult.

Man havde ritualer, der værnede mod uheld. De virkede ikke altid, og så var oplagt at skyldeskylden på en person i nabolaget, der havde ønsket én ondt. Det er karakteristisk for renæssancens hekseprocesser, at de begynder med en dagligdags, men bemærkelsesværdig hændelse, som kobles til forklaringer på sygdom, modgang og andre former for uheld.

Kildebank-emnet "Hekse" er delt op i 4 temaer:

Da hekse blev farlige

Man har troet på hekse i flere tusinde år. Men det var først fra omkring 1500, at man i Europa indledte en systematisk forfølgelse af hekse.

Afsløring af heksene

Temaet fortæller om metoder til at påvise, at folk var hekse.

Heksesabbat

Temaet består især af billedkilder om de forestillinger man havde om heksenes forberedelser til mødet med Djævelen og andre dæmoner.

Anne Palles – den sidste hekse på bålet

I 1693 blev Anne Palles som den sidste dødsdømt og brændt på bålet for hekseri.

Til hvert tema er der udarbejdet en kort introducerende tekst til temaet. Heri får du ligeledes forslag til, hvordan du kommer i gang med emnet i undervisningen.

Der er desuden også udarbejdet en række spørgsmål til kilderne, som kan hjælpe eleverne i deres kildearbejde. Du kan lade dig inspirere af spørgsmålene til undervisningen, eller du kan printe spørgsmålene ud og lade eleverne arbejde med dem i arbejdsark.

I gang med emnet

Elevernes forhåndsviden

Eleverne har forhåndsviden og –forestillinger om hekse. Måske har de selv som mindre været bange for hekse. De har mødt hekse i film, tegneserier, computerspil og måske rollespil og mange andre steder. Man kan indlede emnet med en klasse- og/eller gruppedrøftelse af spørgsmål som:

- Hvad er en heks – hvordan ser de ud?
- Findes der forskellige slags hekse?
- Hvad har man troet, at hekse gjorde?
- Hvad ved I om heksetro i gamle dage?

Drøftelsen kan lede frem mod nogle spørgsmål vedrørende hekse, som eleverne søger at belyse bl.a. ved hjælp af kilderne i emnet.

Vi leder efter forklaringer

I Renæssancen fungerede heksene som forklaringer på og årsager til modgang og uheld, man ikke forstod og kunne forklare på andre måder. Det kan være anledningen til at drøfte, hvordan vi i dag søger at forklare noget vi ikke helt forstår – og måske udpege nogen som årsagen til det – og tillægge dem forskellige motiver. Det kan evt. være et afsæt til at drøfte konspirationsteorier.

Andre perspektiver på emnet

Temaerne i kildebanken har fokus på hekseforfølgelsen i renæssancen. Troen på hekse sluttede ikke med den sidste officielle heksebrænding i Danmark i 1693. Helt frem til begyndelsen af 1900-tallet er der eksempler på selvtægt med overfald, mishandlinger og drab på personer som man i lokalsamfundet mistænkte for at være hekse.

Fortsat heksetro

Et eksempel var den fattige enlige kvinde Dorte Jensdatter (1672-1722) fra landsbyen Øster Grønninge i Salling. I landsbyen mistænkte man hende for forgjort to børn, så de blev syge og døde. Hun skulle også have gjort flere kreaturer syge. Da en hest også døde af uforklarlige grunde, arrangerede folk i landsbyen en privat retssag, hvor man dømte hende som heks. Dorte Jensdatter blev bundet på en stol. Der blev sat ild til hendes hus, og hun brændte inde. Efterfølgende blev flere af gerningsmændene dømt til døden.

Anna Klemens (1718–1800) fra landsbyen Brigsted ved Horsens var formentlig det sidste drabsoffer for privates forfølgelse af hekse i Danmark. Anna var fattig og hutlede sig igennem ved at tigge. En dag opsøgte hun en klog kone i landsbyen. Men den kloge kone råbte, at Anna var "mesteren for al hekseri" og forlangte, at de tilstedeværende mænd bankede hende. Man troede dengang, at heksen ville miste sin kraft, hvis hun blødte. Mændene adlød og bankede Anna Klemens til døde. Efterfølgende blev den kloge kone dømt til døden.

Heksetroen på Ærø

Nogle steder levede heksetroen videre. Det gjaldt fx på Ærø, hvor folkemindeforskeren Gustav Henningsen, hvordan mange af øens beboere troede på hekse langt op i det 20. århundrede. Det handler denne tv-udsendelse fra 1994 om (26 min.)

[Se videoen her >>](#)

Hekseforfølgelse i Afrika

Flere steder i verden tror man stadig på hekse, og der er områder, hvor man forfølger, mishandler og dræber mennesker, man mistænker for at være hekse. Det gælder bl.a. i meget fattige og afsondrede landområder i Afrika, hvor begrænset adgang til undervisning og lægehjælp giver plads til overtro, der kan forklare modgang, sygdom osv.

Ofte er det ældre kvinder, der mistænkes for at være hekse og være skyld i ulykkerne. Der er professionelle drabsmænd, der rejser fra landsby til landsby og mod betaling mishandler eller dræber den mistænkte. Alene i Tanzania vurderes det, at der årligt dræbes mere end 1.000 mennesker som hekse.

I Nigeria er ofte børn, der mistænkes for at være hekse. Anja Lovén fra Frederikshavn har stiftet nødhjælpsorganisationen Land of Hope, der forsøger at få befolkningen til at stoppe troen på hekse og forfølgelsen af børnene. Denne tv-udsendelse fra 2016 fortæller om arbejdet (26:36 min.)

[Se videoen her >>](#)

Emnet og Fælles Mål

Arbejdet med emnet "Hekse" kan bidrage til, at eleverne opnår kompetencemålene efter 6. klasse.

Kompetenceområde og kompetencemål	Færdigheds- og vidensområder	Vejledende færdigheds- og vidensmål
Kronologi og sammenhæng Eleven kan sammenligne væsentlige træk ved historiske perioder	Kronologi, brud og kontinuitet	● Eleven kan identificere brud og kontinuitet i historien ● Eleven har viden om væsentlige træk ved historiske perioder
Kildearbejde Eleven kan med afsæt i enkle problemstillinger anvende kildekritiske begreber til at gøre rede for fortolkninger af fortiden.	Kildeanalyse	● Eleven kan bruge kildekritiske begreber i arbejdet med historiske spor, medier og andre udtryksformer ● Eleven har viden om kildekritiske begreber

